Ways of Formation of Professionally Oriented Competence in Russian Speaking to the Foreign Students in Management

Nikolayenko Vita Valentinovna
Dragomanov National Pedagogical University (Kiev, Ukraine) Phd, Associate professor, Institute of Foreign languages

Abstract
The article is dedicated to the description of the model of professional communication of foreign students in economics. The structure of this model consists of three levels: the level of learning of the language material, its creation and its recombination and the creation of students' own texts. Thus, all three levels interact with each other and their sequence is rather conventional. The analysis of the approaches to modeling and interpretation highlighted in the article allowed to understand its importance and applicability in the field of foreign language education practice.

Keywords: training model, professional communication, professional activity, professionally oriented communication, professional activity modeling.

УДК 378.02: 372.8

Ніколаєнко Віта Валентинівна

Шляхи формування професійно орієнтованої російськомовної компетентності іноземних студентів-менеджерів.

У статті описана навчальна модель формування основ професійного спілкування студентів-іноземців економічного профілю навчання. Навчальна модель має трирівневу структуру, що складається з рівнів засвоєння матеріалу, його перекомбінування і породження власного тексту студентами. При цьому всі три рівня взаємодіють один з одним і їх послідовність досить умовна. У статті акцентується увага на необхідності аналізу наукових підходів до пошуку шляхів формування російськомовної компетентності іноземних студентів.

Ключові слова: навчальна модель, професійне спілкування, професійна діяльність, професійно орієнтоване навчання, моделювання професійної діяльності.

І. Актуальність статті. Аналіз сучасного стану методики навчання професійно орієнтованому спілкуванню російською мовою студентів-іноземців – майбутніх економістів та менеджерів дозволяє констатувати його недостатню розробленість, свідченням чого служить або повна відсутність, чи поодинока наявність сучасних альтернативних підручників, методичних розробок, посібників і т.ін. у вузах України, орієнтованих на студентів перших-других курсів зазначених спеціальностей, які б відображали не тільки специфіку професійно орієнтованого спілкування російською

мовою майбутніх економістів і менеджерів, але були спрямовані на формування мовної особистості фахівця, готового до міжкультурної комунікації з урахуванням новітніх теоретичних досягнень методики та суміжних з нею наук.

Відповідно, навчання професійному спілкуванню російською мовою за професійним спрямуванням на основному етапі навчання у вузі, де відбувається підготовка майбутніх фахівців економічного профілю, має характеризуватися комунікативною спрямованістю. Наслідком такого навчання є фахова комунікативна компетентність майбутнього спеціаліста.

Слід також взяти до уваги, що вивчення програмних матеріалів дозволило стверджувати, що в якості мети навчання РМІ (російська мова як іноземна) як атрибуту професійної діяльності виступає розвиток мовленнєвої здатності студента користуватися мовою, що вивчається, для задоволення своїх професійних, відповідних їм соціальних та індивідуальних потреб і умінь у пізнавально-мовленнєвій діяльності у процесі роботи з російськомовними текстовими матеріалами та успішного мовного спілкування з колегами. Саме ці фактори і обумовлюють необхідність спеціальної підготовки студентів вищих навчальних закладів напряму «менеджмент» до участі у діловому спілкуванні російською мовою.

З огляду на викладене посилюється актуальність окресленої проблеми – інтереси студентів концентруються навколо їхньої майбутньої спеціальності. При цьому завдання викладача полягає в тому, щоб підтримати професійний інтерес студентів через зміст, форму і способи їхньої навчальної діяльності, безпосередньо або опосередковано забезпечуючи їх професійно орієнтованою інформацією.

Метою нашої статті виступає характеристика шляхів створення навчальної моделі формування основ професійного спілкування, яка відображає послідовний розвиток трьох основних здібностей студентів: 1) засвоювати певний професійно значущий мовний та мовленнєвий матеріал, 2) перекомбіновувати і трансформувати його відповідно до рішення певних завдань, 3) створювати власні монологічні та діалогічні висловлювання з обговорюваних питань професійного і соціокультурного характеру.

ІІ. Виклад основного матеріалу. Шлях до реалізації названої мети пролягає через розвиток здатності студентів щодо користування російською мовою з метою

засвоєння, переробки та відтворення в трансформаційному вигляді автентичних та навчальних текстових матеріалів професійного та соціокультурного характеру, а також здатності взаємодіяти з фахівцями у межах певної професійної тематики як в усній, так і в письмовій формах.

Розглядаючи теоретичний інструментарій аналізу визначеної нами проблеми, Н.Д.Гальскова відзначає, що *«принцип ориентации обучения иностранным языкам на формирование в обучаемом черт вторичной языковой личности самым естественным образом делает актуальной задачу не просто научить студента вести себя (с помощью иностранного языка) как носитель изучаемого языка, но и развивать у него (студента) способность и готовность осуществлять текстовую деятельность на изучаемом языке, способность к адекватному взаимодействию с представителями иных культур и социумов (на разных уровнях)* [1, с. 77]». Враховуючи стратегічну мету навчання іноземних мов, яка припискає розвиток вторинної мовної особистості (у свою чергу і розвиток здатності спілкування в рамках текстової діяльності), автор підкреслює *«в качестве приоритетов обучения иностранному языку не систему языка и процесс передачи обучаемым содержания обучения, а содержательные аспекты обучения, и, следовательно, интересы и потребности студентов как субъектов учебного процесса* [1, с.47]».

При цьому слід враховувати, що зміст навчання містить програмний мовний та мовленнєвий матеріал (лексичний і граматичний, сюжетно-проблемний і ситуативно-тематичний), а іншомовна мовленнєва компетенція являє собою відображені в пам'яті і озвучені іншомовними засобами професійно значущі і взаємодіючі з ними соціокультурні поняття і уявлення, а також способи їх реалізації у процесі російськомовної пізнавально-мовленнєвої діяльності та російськомовного спілкування.

Очевидно, що принципове значення для методики РМІ мають механізми «привласнення» та перекомбінації російськомовних текстових матеріалів діалогічного і монологічного характеру з перспективою продукування власних професійно спрямованих висловлювань російською мовою.

Загальновідомим є той факт, що найкраще студентами засвоюється такий матеріал, на вивчення якого вони мотивовані. Мотивація є потужним механізмом

залучення та засвоєння нової інформації. У процесі вивчення російської мови іноземні студенти повинні отримувати певні мотиваційні основи для своєї успішної навчально-пізнавальної діяльності. Метою професійного спілкування майбутніх менеджерів є встановлення контактів з діловими партнерами, переконання партнерів, дискусія на професійні теми, організація та проведення переговорів, укладання угод, ведення телефонних розмов. Саме ці чинники і обумовлюють необхідність іншомовної спеціальної підготовки студентів вузу зазначеного напрямку до участі у діловому професійному спілкуванні російською мовою. Що стосується ролі викладача, то вона полягає в тому, щоб підтримувати професійний інтерес студентів за допомогою змісту, форми і способів організації їхньої самостійної діяльності, безпосереднього чи опосередкованого забезпечення їх професійно орієнтованої інформацією.

Відповідно до стратегічної мети навчання РМІ, що передбачає розвиток вторинної мовної особистості, розвиток здатності спілкування в рамках текстової діяльності, в якості пріоритетів навчання РМІ ми виділяємо не систему мови і процес передачі студентом змісту навчання, а змістовні аспекти навчання – інтереси і потреби студентів – як суб'єктів навчального процесу.

Слід також узяти до уваги щодо характеру текстових матеріалів, коли на етапі засвоєння передбачається робота над автентичними текстами з метою вибору, фіксації, зіставлення, відбору і мовної організації професійно-значущої лексики і необхідного граматичного матеріалу в поєднанні з загальнонавчальною лексикою для передачі змісту тексту.

Так, на рівні перекомбінування робота проводиться над адаптованими ідіоматичними і навчальними російськомовними текстами. Тут студенти вчаться перебудовувати, трансформувати і перекомбіновувати текстові матеріали з певною метою.

На третьому рівні здійснюється породження студентами власних висловлювань, використовуючи перероблені матеріали з текстів усіх названих видів.

Розглянемо докладніше рівень засвоєння, домінуючий на початку формування умінь професійного спілкування. На цьому рівні *(перший)* відбувається розвиток таких здібностей: 1) уміння фіксувати мовні і мовленнєві одиниці, що представляють факти і події професійно спрямованого тексту, і по потребі, соціокультурного характеру, 2) порівнювати їх з раніше засвоєними еталонами,

ідентифікувати і класифікувати за певними критеріями. Основна робота здійснюється на базі автентичних текстів, які містять зразки мовного матеріалу, професійно значущих понять і термінів.

На думку С.В.Юткіної правильному розумінню змісту тексту в рамках першого напряму в роботі сприяє освоєння мовного матеріалу з урахуванням трьох аспектів висловлювання: лексичного (співвіднесення іншомовного слова з предметом або явищем дійсності), синтаксичного (виявлення синтаксичних зв'язків слова) і контекстного (конкретизація значення слова в даному контексті) [3, с. 22]. При цьому основна робота спрямована на лексичний матеріал. Оскільки це рівень засвоєння знань, основне завдання тут – відібрати і засвоїти основні професійно-значущі факти у відповідному мовному оформленні. Частково це будуть словосполучення, оскільки інформація, закладена в професійно спрямованих текстах, представлена, не тільки словами, але й специфічними для російської мови структурами. Такі структури потрібні як зразки для побудови майбутніх висловлювань студентами, у подальшому – до ускладнених (оборотами) і складних речень.

Перекомбінування – це віднесення відібраних раніше мовних і мовленнєвих одиниць до виконання інших, відмінних від авторських цілепокладань, пошук в наявному російськомовному досвіді відповідних сполучних елементів, які складали б з вже відібраними нові контекстно-ситуативні новоутворення.

На другому рівні, рівні перекомбінування і трансформації, домінуватимуть перетворювальні дії: цілеспрямований відбір, порівняння, перестановка фактів, трансформації, розширення і скорочення частин тексту. На цьому рівні робота будується на базі ідіоматичних текстів, що мають навчальну спрямованість, а також на базі спеціально створених навчальних текстів з масованим наповненням цільовим матеріалом. Навчальні тексти виступають основою для засвоєння граматичних структур, насичених цільовою лексикою. Основними одиницями тут є професійно спрямовані події, реалізовані у відповідній російськомовній граматичній формі. Ці події реалізують операції відбору, порівняння, розширення, скорочення і трансформації.

Головним завданням даного напрямку в роботі є відбір необхідної інформації і її використання в умовах, що постійно змінюються. На цьому етапі відбуваються

кількісні та змістовні трансформації, заміни, узагальнення, переформування. При роботі з текстом порушується його структура, оскільки залежно від статусу текстового суб'єкта, за завданням викладача, змінюються текстові предикати (головні події), тобто предикати першого порядку стануть предикатами другого порядку і навіть уточнюючими поясненнями, що відображається в роботі, як з лексичними, так і з синтаксичними засобами висловлювання. Навчальні тексти першими піддаються перетворенням – трансформуються, діляться на частини і організовуються по-новому відповідно до завдань, що змінюються. У свою чергу, автентичні тексти залишаються без змін, з них береться тільки професійнозначуща, у тому числі і необхідна країнознавча інформація, реалії, цитати.

Слід зазначити, що всі три рівні описаної моделі постійно взаємодіють, тобто на рівнях присвоєння та перекомбінування присутні елементи *третього рівня* – рівня створення студентами власних текстів. У той же час, на рівні текстотворення продовжують працювати механізми привласнення та переробки інформації. Породження студентами власних текстів містить відбір відповідного мовного матеріалу і його подальше використання в діалогічних і монологічних висловлюваннях професійного характеру. З автентичних і навчальних текстів відбирається та інформація, яка виступатиме в якості текстових предикатів для текстового суб'єкта, запропонованого викладачем або обраного самими студентами. Таким чином, розробляється контекстний план висловлювання.

Зазначимо, що основними одиницями організації на етапі текстотворення виступають надфразові єдності та мінітекст. Утім вони проявляються на нижчерозташованому рівні, але в якості результату тут вони домінують і використовуються як будівельний матеріал для породження повноцінних текстів. Основне завдання цього етапу – трансформувати авторську ідею в свою власну із залученням додаткової інформації, отриманої з освоєного раніше матеріалу, з використанням даних інших навчальних предметів, що викладаються у ВНЗ в рамках даного циклу, а також власного життєвого досвіду студентів.

Навчання РМІ за фахом здійснюється поряд з іншими предметами, що становлять блоки загально-гуманітарних, соціально-економічних та природничих дисциплін. Отже, викладач повинен не тільки володіти російською лексикою і термінологією для

навчання майбутньої спеціальності студентів, а й мати достатнє уявлення про ті економічні процеси та явища, які у подальшому будуть освоювати студенти російською мовою в рамках спеціальних дисциплін. Завдання викладача полягає в тому, щоб створити педагогічні умови, при яких студенти створювали б свої іншомовні висловлювання з достатнім професійно значущим наповненням, включаючи їх в діалоги і монологи. При цьому, особливо важливо створити адекватну ситуацію, що буде спонукати студентів не просто висловити своє ставлення до пропонованої проблеми, але й вступити у взаємодію з викладачем і певними джерелами з метою отримання додаткової інформації.

Водночас, не слід забувати, що кожному розглянутому вище рівню загальної моделі формування основ професійного спілкування відповідає робота з розвитку здібностей студентів, що складаються з розвитку конкретних умінь, зазначених вище. Ця робота розподілена на три послідовних етапи: 1) аналітико-інформативного забезпечення; 2) розвитку здатності до побудови власного професійно-орієнтованого висловлювання; 3) реалізації здатності до використання професійно-орієнтованого висловлювання при створенні власних текстів.

Таким чином, враховуючи вищесказане, ми пропонуємо таке змістове наповнення кожного етапу. *Перший етап* складається з: а) блоку функціонально-структурних вправ на засвоєння та розрізнення лексичних та граматичних особливостей тексту, а також фонетичних та структурних (монолог / діалог); б) блоку функціонально-змістовних вправ на пошук та вилучення інформації, систематизацію, вибіркове відтворення, порівняння та узагальнення.

На другому етапі виконуються вправи на розширення за рахунок інформації конкретного тексту, раніше засвоєного матеріалу і власного мовного досвіду студентів; б) інтеграцію лексико-граматичного матеріалу та структурне об'єднання характеристик діалогу і монологу.

На третьому – відбувається процес текстотворення на основі: а) тексту (аргументація відповіді і привернення уваги співрозмовника до інформації тексту); б) ситуації в соціальних і професійних умовах; в) власного задуму або досвіду (на засвоєному матеріалі навчального або автентичного текстів, на рішенні або висновку, ухваленому в процесі обговорення, на знанні спеціальних професійних дисциплін).

З огляду на викладене, за таких педагогічних умов, принципово важливо розглядати всі аспекти розробленої нами навчальної моделі крізь поетапний розвиток основних умінь, спрямованих на засвоєння професійно і соціально значущого мовного і мовленнєвого матеріалу, його перекомбінування і трансформацію у зв'язку з існуючими комунікативними завданнями і створення студентами власних висловлювань на професійну тематику.

References / Література

1. Гальскова Н.Д., Гез Н.И. Теория обучения иностранным языкам: лингводидактика и методика: Учебное пособие для студентов лингвистических ун-тов и фак. ин. яз. пед. учеб. заведений / Н.Д.Гальскова, Н.И.Гез. – М. : Академия, 2004. – 336 с.
2. Лопатина Ю.В. Развитие умений профессионально-ориентированного общения на основе текста / Ю.В.Лопатина // Сб. статей Всероссийской научно-методической конференции «Современные технологии обучения иностранным языкам». – Пенза, 2003. – С. 80–82.
3. Юткина С.В. Развивающее обучение при обучении иностранным языкам (на материале понимания иноязычного текста): Автореф. дис. … канд. пед. наук. /
С.В.Юткина – М., 1995. – 23 с.